

Posudek na diplomovou práci Anny Čmejkové

Obraz „pražského jara“ a roku 1968 v české literatuře 2. poloviny 20. století jako problém emblematické redukce

Předložená práce patří k těm, které je radost číst. Autorka si vybrala nezpracované, ale zajímavé téma, tj. obraz roku 1968 v české literatuře. Pracuje s dost jasnou metodou a teoretickým podložením, emblematickou redukcí (znaky emblému vymezuje v první kapitole práce, opírajíc se o pojetí Petra A. Bílka a navazujíc na Bilkovy žáky Karla Kouby a Vitka Schmarce). Její práce je pozoruhodná tím, že se pohybuje nejen na pomezí literární vědy a lingvistiky (sama diplomantka na s. 8-9), ale vlastně také literární vědy a kulturních studií, jak k tomu vyzývá už samo téma. Patří tak k tomu proudu současné badání o literatuře, který svůj předmět rozšiřuje směrem k širším kulturním a historickým souvislostem. A konečně je také práce Anny Čmejkové velmi dobře napsaná – i v tom smyslu přesahuje úroveň běžných diplomových prací.

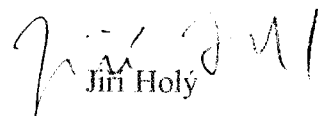
Při konfrontaci oficiální a neoficiální (samizdatové a exilové) literatury na toto téma (autorka se omezuje na prózu, kde je toto téma z hlediska emblematické redukce nejzřetelnější) se potvrzuje počáteční hypotéza o podstatném rozdílu mezi nimi. Anna Čmejková přitom připomíná nejen celkový rozdíl hodnocení (promítaný i do zdánlivých detailů, jako je použití zájmena „oni“), ale hlavně diferencované postupy reprezentace a emblematické redukce (jež je pochopitelně výraznější v prvním případě). Ale práce právem upozorňuje také na mnohem větší rozmanitost neoficiální prózy, která se sice shoduje v motivu obecné euforie a národní jednoty po 21. 8. 1968, ale v jiných motivech není hodnotově identická: viz víceméně negativní obraz reformních komunistů u Pecky, příp. Zábrany versus Kohoutova kniha Z deníků kontrarevolucionáře. (Do odlišného hodnocení se pochopitelně promítají minulost a životní osudy jednotlivých autorů. O tom svědčí i spor o charakter roku 1968, který vznikl již počátkem roku 1969 mezi Kunderou a Kosíkem na jedné straně a Havlem, Stříteckým, Mandlerem na straně druhé.) Někdy dochází k až bizarním nesrovnalostem obrazu roku 1968, když v některých ortodoxních prózách vystupují bývalí (političtí) vězni jako významní, takřka všemocní hýbatele pražského jara, zatímco na opačné ose se tytéž postavy ličí jako nezúčastněné, jen skepticky přihlížející (Peckův hrdina Sova žádá i v roce 1968 marně o pas). A přitom v obou extrémních polohách se můžou reformy roku 1968 a rozruch kolem nich jevit jako jen módní, povrchní záležitost. Velmi zajímavý je dílčí motiv domácích zvířat, jejichž oblibu ortodoxní prózy hodnotí

příznak neužitečného, snobského měšťáctví (a přisuzují je tak negativním hrdinům). Zde je možná podvědomá návaznost na komunistickou kritiku Karla Čapka, jehož zájem o zahrádku, kočky a psy byl vnímán jako sociální defetismus. Zajímavá je také argumentace „malými dějinami“, tj. osobními životními zkušenostmi věrných komunistů a dělníků, mj. proto, že je to vlastně v rozporu s marxistickým pojetím dějin jako něčeho přísně objektivního.

Povinnost oponenta mě nutí uvést aspoň některé kritické připomínky. Jedna se týká výběru materiálu. Není jasné (pokud jsem to nepřehlédl), proč si diplomantka zvolila právě ta prozaická díla, která analyzuje. O roku 1968 vzniklo i několik dalších děl. V rámci oficiální prózy jsou to např. díla s vesnickou tematikou Pod bílými kopci (1975) od Emila Malacky nebo Přezralé léto (1984) Josefa Jelena; z populárních případů majora Zemana je rok 1968 výrazně tematizován v Procházkově Hrdelní při (vyšla několikrát i jako próza); v městském a intelektuálním prostředí se odehrává Houbova Postel s nebesy (1976, 2. vyd. 1981) a zčásti i Čejkovi Kulisáci (1985, 2. vyd. 1987). Z neoficiální literatury mě napadnul jenom jeden titul, Putíkův Odchod ze zámku, který by mohl tvořit určitý pandán k Zábranovým deníkům. Tyto prózy by asi nabídly stejné či podobně způsoby reprezentace jako knihy, které se staly předmětem rozboru, jenom by se asi měl zmínit způsob výběru. Další připomínky jsou už opravdu marginální. Na str. 11 se píše, že Svaz čs. spisovatelů byl 1970 rozpuštěn. Asi by byla přesnější formulace, že vznikly dva národní svazy a že český Seifertův svaz měl sice v červnu 1969 sjezd, ale nikdy nebyl oficiálně schválen. Kostrhunova Svatba ve vypůjčených šatech sice vyšla 1989, ale napsána byla už v 70. letech a dlouho čekala na vydání. (Proto o ni vlastně nelze mluvit jako o výjimce z literatury 80. let, viz str. 12.) Drobné překlepy jsou kupř. Na str. 9 (revizionosté), 11 (v poznámce chybí uvozovky nahoře), 36 (Jan Daleký má být asi Dalecký) a jinde.

Uvedené připomínky nejsou podstatné. Práce je výborně koncipována i napsána, doporučuji k obhajobě se známkou „výborně“.

14. 5. 2008

Jiří Holý